

Высветлены вопросы, которые являлись предметом исследования магистерской работы на тему: «Концепция проектирования развития городского пространства инспирированная творчеством Hundertwasser'a» в Институте ландшафтной архитектуры Университета естественных наук во Вроцлаве.

Городская среда, интеграция, игра, проектирование для детей, природа.

Questions are given which were the article of research of master's degree work on a theme: «Conception of planning of development of city space is influenced creation of Hundertwasser'a» in Institute of landscape architecture of University of natural sciences in Wroclaw.

Urban space, integration, play, design for children, nature.

УДК 712.41

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПАРКОБУДІВНИЦТВА У М. КИЄВІ ТА ПРОБЛЕМИ МІСЬКИХ ПАРКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Н.Ю. Бреус, аспірантка*

Наведено розгорнутий історичний огляд паркобудування м. Києва. Виявлено п'ять періодів створення та розвитку київських парків. Виокремлено основні проблеми міських парків на сучасному етапі.

Паркобудування, парки м. Києва, періодизація, історичний огляд.

Більшість сучасних стратегій, концепцій, програм і планів розвитку м. Києва спрямовані на оптимізацію умов життя для його мешканців до рівня європейських стандартів. Однією з найважливіших задач, реалізація якої може істотно вплинути на досягнення поставлених цілей, визначено реконструкцію більшості парків м. Києва. При розробці проектних пропозицій на об'єктах, які мають своє історико-культурне навантаження і є невід'ємною складовою інфраструктури міста, варто пам'ятати, що тільки повне уявлення про обсяг і характер садово-паркової спадщини та історії формування структури, композиції і вигляду цього об'єкта дозволяє розробити коректні пропозиції з покращання його естетичних якостей без негативного впливу на зовнішній вигляд сучасного мегаполіса. З цією метою доцільним є проведення ретроспективного аналізу розвитку паркобудівництва у м. Києві, який максимально сприятиме вирішенню цих проблем.

* Науковий керівник – доктор сільськогосподарських наук, професор Н.О. Олексійченко

© Н.Ю. Бреус, 2013

Значна кількість українських вчених, зокрема, Білоус В.І. (2001), Заваров О.І. (1968), Клименко Ю.О. (2002), Лавренчук І.Г. (2008), Лаптев А.А. (1968), Осипов А.П. (1897), Пеніна Л.В. (2001), Пилипчук В. Ф. (2009) – займалася дослідженням цього питання. Варто відзначити, що у представлених даних відсутня інформація щодо періодизації історії паркобудування м. Києва. Натомість, Кохно Б.І. (1987), розробив періодизацію радянської ландшафтної архітектури у період 1917–1985 рр., хоча київські парки висвітлені в ній недостатньо.

Мета дослідження – аналіз історичного аспекту розвитку паркобудівництва у м. Києві та виокремлення основних проблем міських парків на сучасному етапі.

Результати дослідження. У процесі проведення досліджень нами виявлено та проаналізовано основні періоди історії паркобудування у м. Києві, починаючи з найдавніших часів – дотепер. За результатами аналізу виявлено 5 періодів, а саме:

- ✓ перший (з найдавніших часів до 1631 р.);
- ✓ другий (з 1631 р. до першої половини ХІХ ст.);
- ✓ третій (з середини ХІХ ст. до 1917 року);
- ✓ четвертий період (1917–1991 рр.) включає 5 етапів:
 - перший етап – 1917–1932 рр.;
 - другий етап – 1933–1941 рр.;
 - третій етап – 1941–1954 рр.;
 - четвертий етап – 1955–1970 рр.;
 - п'ятий етап – 1971–1990 рр.;
- ✓ п'ятий період – 1991р. дотепер.

Перший період історії паркобудування м. Києва за своїми характеристиками рисами тотожний до відповідної періодизації майже будь-якого району України. Він характеризується зародженням плодових садів та озелененням приватних садиб, які були в обмеженому користуванні [15].

За літературними даними [1] «сади заможних» (сади князівських і боярських садиб) існували в Києві вже в ХІІ – ХІІІ ст. (сади в садибі Юрія Долгорукого за Дніпром). Однак у цей найдавніший період історії Києва про якісь цивілізовані острівця зелені громадського користування говорити не доводиться. Київ часом нагадував непрохідні лісові хащі. А в Хрещатий яр, що нині перетворився на головну вулицю столиці, київські князі їздили полювати на кабанів і ведмедів. Щоб потрапити з Подолу на Печерськ або в Старий Київ, були потрібні відмінне здоров'я, витривалість і безстрашність. Настільки великий був шанс зустрітися з диким звіром [7].

У 1631 р. архімандрит Києво-Печерської лаври, а пізніше митрополит Петро Могила, збудував на території Голосіївського хутора у монастирському володінні церкву, дім для себе, розбив сад, заклав монастир [2]. Таким чином, Голосієво стало дачною місцевістю церковної знаті, де було закладено перший культурний парк у м. Києві.

Завдяки красі київських пагорбів і щедрості тутешньої природи всі царські особи здавна звертали свій погляд до міста на Дніпрі. Велику увагу розвиткові садів у Києві приділяв Петро Перший, який двічі відвідав міс-

то. За його вказівкою було створено так званий регулярний, або зразковий сад, а також закладено виноградник на південному боці Київського урочища, перед яким протікав струмок Клов, що впадав у Либідь [4].

Для другого періоду характерним є створення садів в розрізі канонів садово-паркового будівництва. Але характерною рисою створених садів є їх недоступність для населення та обмеження для загального користування. Сади створювалися для заможних людей.

Видатною подією у садово-парковому будівництві середини XVIII століття була закладка царського саду у Києві (Спочатку сад мав назву – Государевий, після – Миський). Царський сад виник біля новозбудованого Царського палацу і займав територію нинішніх Миського саду, Хрещатого парку, стадіону «Динамо» та навколишніх схилів. Вздовж краю верхньої тераси тягнулася дорога на Поділ. Верхня тераса парку була спланована у регулярному стилі, інша частина – у пейзажному, а у лощині, де нині розташований стадіон, було штучне озеро і оранжереї. На схилах між верхньою терасою і лощиною згодом з'явилася «долина троянд». Парк, як і палац, знаходився у віданні Удільного відомства [6].

Наприкінці XIX століття сад перейшов у володіння Думи, яка почала "робити бізнес", здаючи його окремі ділянки в оренду. Так виникли Сад Купецького зібрання та кафешантан "Шато де Флер", назва якого в перекладі з французької означає "Притулок квітів" (частина парку за будівлею нинішньої філармонії і стадіону "Динамо"). Розважальний заклад пишався розкішно виконаними квітковими клумбами, до чого доклав руку чудовий садівник Карл Христіані [7].

Третій період – із середини XIX ст. до 1917 року – можна охарактеризувати як такий, в якому актуальними є питання створення парків масового загального відвідування їх місцевими жителями та розвиток, збереження і підтримка зелених насаджень міста.

Перша половина та середина XIX ст. були роками будівництва великих культурно-освітніх закладів: Київського університету, інституту шляхетних дівчат і т. ін. У 1841 р. при університеті було засновано великий ботанічний сад [1]. Велика робота, проведена в університетському ботанічному саду, сприяла широкій популярності закладу не лише в Росії, а й за її межами. У 1852 році, коли на посаду директора заступив професор університету Рогович, у саду налічувалося 25 416 дерев і кущів 419 видів, понад чотири тисячі видів інших рослин. Проте для проведення ґрунтовних досліджень не вистачало коштів [6].

У другій половині XIX століття мережа парків суттєво збільшується. На дніпровських схилах з'являється парк Володимирська гірка (1850-ті), Парк розміщений на верхній та середній терасах Михайлівської гори. Верхня частина цієї гори була зайнята спорудами Михайлівського Золотоверхого монастиря. Впорядкування та планування схилів розпочалося у 1830-х роках. 1853 року на західному схилі гори було споруджено пам'ятник князю Володимирі і відтоді східну частину Михайлівської гори почали називати Володимирською гіркою. Таку саму назву отримав і створений тут парк [14].

У 1874 році було закладено Маріїнський парк, що отримав свою назву на честь дружини імператора Олександра II, імператриці Марії Олександрівни. На її гроші тут було закладено регулярний парк в англійському стилі площею 8,9 га. Пізніше парк змінив свій вигляд. Тут було висаджено чагарники, декоративні види дерев. Парк кілька разів змінював свою назву – Парк Жертв Революції, Пролетарський, Радянський [19].

У 1887 р. створено Університетський парк (нині парк ім. Т.Г. Шевченка), у 1895 р. – Аносівський парк, названий на честь коменданта Київської фортеці (нині Парк Слави), у 1900 р. – Пушкінський парк, у 1908 р. – Зоологічний парк [4].

Також, у другій половині XIX ст. було закладено кілька парків, які не збереглися до наших часів [4].

Парк «Венеція» – найвіддаленіший від міста парк, який часто згадується у міських хроніках кінця XIX століття. Докладних описів парку не збереглося, окрім того, що це було місцем розваг артистів, офіцерів, купців та інших, які любили відпочити і розважитися «на природі». Швидше за все, від парку пішла й назва протоки між Венеціанським і Долобецьким островами, якою прямували пароплави з Подолу до парку.

Парк «Ермітаж» – розважальний заклад на Трухановому острові. Кияни діставалися сюди перевозом на човнах. Наприкінці 1870-х років перевіз перейшов до підприємливого купця Гинтовта, який облаштував для відпочивальників невеликий парк з буфетом, що став місцем хмільних розваг подалі від очей правоохоронців. Цей парк припинив своє існування під час громадянської війни. Нині територія колишнього парку в складі Дніпровського парку.

Парк «Тіволі» – існував у 1870-ті роки і розташовувався у садибі П. Лукашевича. За невеликим особняком власника вздовж Хрещатика тягнувся великий сад із ярами, штучними терасами та доріжками. У парку діяв театр на відкритому повітрі. Наприкінці XIX століття парк як цілісний комплекс зник під час забудови території.

У 1886 році вчений-садівник А.П. Осипов у місцевій пресі звернув увагу на жахливий стан садів і скверів Києва, в яких городяни випасали худобу. До того ж, він зазначив, наскільки важливо зберігати і підтримувати зелені насадження на вулицях міста. Після його виступу в 1887 році в міській Думі було засновано спеціальну комісію – Садова, першим головою якої став відомий київський архітектор В. Ніколаєв [4].

Комісію було створено з метою наведення порядку в парках і скверах. Новий садівник І.А. Жуковський вже в 1888 році подав проекти Олександрійського скверу (на Контрактовій площі), а також скверу біля «Присутственных мест» на Софійській і Михайлівській площах. Садівник, також розробив проекти впорядкування Університетського і Палацового парків і знаменитого Бібіковського бульвару (нині бульвар Т.Г. Шевченка). Свої знання вчений з успіхом застосував для благоустрою численних київських садів, оскільки він мав практику в Уманському парку і в Імператорському ботанічному саду Санкт-Петербурга [7, 16].

Прагнучи перетворити Київ на європейське місто, міська Дума наприкінці XIX ст. робила ставку на озеленення. Так, крім утворення нових парків, у другій половині XIX ст. у місті стали стихійно виникати ще й сквери – на площах між новоствореними вулицями [16].

Четвертий період 1917–1991 рр. – це період у паркобудуванні м. Києва, на якому позначився вплив радянської політики.

Після Великої Жовтневої соціалістичної революції докорінно змінилося ставлення до благоустрою та озеленення міст. Зелене будівництво почало вважатися невід'ємним фактором поліпшення умов життя населення і санітарно-гігієнічного стану території, активним елементом архітектурної організації міських ансамблів. У цей період ставлення до художнього садівництва має різнопланові межі – від копіювання традиційних прийомів до повного заперечення значення садово-паркової спадщини, вважаючи її недоречною у новому суспільстві, як пережиток буржуазної культури [1]. Складена Б.І. Кохно [10] періодизація розвитку радянського ландшафтного мистецтва, яке покликане формувати природне середовище соціально рівних громадян, найкращим чином висвітлює всі його етапи та їх особливості, що, як правило, відтворювались у нових типах ландшафтних об'єктів [11].

Перш за все, це період 1917–1932 років, який характеризується двома найважливішими складовими – теоретичним аспектом садово-паркового мистецтва, що розглядається на базі праць вчених-істориків, філософів, теоретиків та істориків радянського ландшафтного мистецтва і містобудування [10] та соціально-історичними умовами на теренах України.

Після революційний розвиток міста призвів до значного збільшення його території. Так, у межі Києва увійшли численні передмістя і лісові масиви. У самому місті на колишніх пустирях заклали нові парки і сквери. Правда, багато з них вже важко було назвати пам'ятниками садово-паркового мистецтва. Проте збільшення кількості зелених насаджень сприятливо впливало на здоров'я киян і гостей [7]. Слід також зазначити, що громадянська війна завдала великої шкоди парковому господарству міста. Так, на дрова вирубали практично весь Кадетський гай, значно постраждали зелені насадження і в інших парках.

Другим етапом розвитку радянського ландшафтного мистецтва на теренах України є період 1933–1941 років [10], який характеризується масовим будівництвом парків культури та відпочинку на всій території України, що було наслідком обов'язкового затвердження ландшафтних об'єктів в генеральних планах міст, районних центрів, робітничих селищ. Далеко не завжди паркобудування було на рівні ландшафтного мистецтва, але завжди в цей період було визначено недоторканні території на яких висаджували кращі породи дерев, кущів, створювали природне середовище для організації масового відпочинку населення. Відновлення «зелених легенів» міста активізується особливо у зв'язку з відновленням столичного статусу (1934 р.). У цей період з'явився Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України (1936 р.), впорядковано паркову зону вздовж дніпровських схилів [12].

Третій етап українського радянського паркобудівництва (1941–1954 рр.) включає роки Другої світової війни і післявоєнної відбудови [10].

Руйнування та втрати українських творів садово-паркового мистецтва під час війни були чи не найбільшими за всю історію. Важко сказати, що сприяло цьому – байдуже ставлення німців до української ландшафтної культури чи військова тактика «спаленої землі». Київ зазнав страшних руйнувань під час відступу радянських військ, які висадили в повітря більше визначних споруд міста, ніж зруйнували німці під час наступу [6]. Враховуючи довоєнні спогади С. Єфремова (1876–1939 рр.) про те, що Київ – це не місто навіть у звичайному для цього слова розумінні: якщо відкинути базарні райони – це й досі один суцільний величезний сад [3], можна зробити невтішні висновки щодо розмірів втрат у вигляді української ландшафтно-мистецької спадщини.

Після звільнення Києва в 1943 році одним з перших завдань відновлення міста стало "наповнення його в достатній кількості зеленню зі створенням нових рекреаційних зелених зон". У повоєнний період було створено центральні районні парки культури та відпочинку Дарницького (1949 р.) та Дніпровського (1945 р.) районів, Гідропарк на Трухановому острові (1945 р.) та відновлені парки, що були знищені під час війни.

Період 1955–1970 років, за класифікацією Б. Кохно, характеризується як удосконалення ландшафтно-структури міста. Здавалося, хрущовська «відлига» мала найкращим чином сприяти творчому розвитку садово-паркового мистецтва в країні і в Україні зокрема. Але в 1955 р. вийшла постанова ЦК КПРС «Об устранении излишеств в проектировании и строительстве» [10], що спрямовувала на типові структури та певні норми забудови міст. Піддалася критиці ретроспективна художня спрямованість архітектури, наявність в ній декоративних архаїчних надмірностей, що гальмувало розвиток прогресивних методів будівництва. Ця характерна для розглянутого періоду ситуація сприяла різкому зниженню рівня радянського паркового мистецтва загалом та українського зокрема [11].

На цьому етапі паркобудування в м. Києві створюються парки культури і відпочинку Ленінського комсомолу (1955 р.) – нині парк Нивки, Голосіївський ім. М.Рильського (1957 р.), Вічної Слави (1957 р.), ім. М.Фрунзе (1960-ті), ім. XXII з'їзду КПРС (1962 р.) – нині західна частина парку Нивки, Перемога (1965 р.), Партизанської Слави (1970 р.), Грушки (1971 р.) – нині парк Відрадиний та інші. У 1958 році створюється Виставка досягнень народного господарства, а у 1969 році – Музей народної архітектури і побутова територія яких також є ландшафтним парком [4].

Для періоду 1971–1991 років характерне будівництво ландшафтно-паркових систем, показовою особливістю якого є підвищення значення наукових досліджень при виконанні ландшафтних проектів [10].

Цей момент, з огляду на суттєві зміни у соціальному складі українського суспільства (у 1980 р. в містах проживало 63 % населення), був надзвичайно важливим із позиції забезпечення щоденного контакту людини з природою, іншою позитивною особливістю цього періоду була реконструкція та охорона української маєткової спадщини, а також створен-

ня парків-буферів, які влаштовуються в безпосередній близькості від історичного парку [11]. Їх територія насичується установами обслуговування та іншими функціональними інтересами, далекими від історичного парку, і, завдяки цьому, останній стає місцем, що забезпечує історичному парку надійний захист від використання в протипоказаних для нього напрямках [10].

У 1970–1980–ті роки створюються Печерський ландшафтний парк ім. Є. Вучетича (1978 р.), ведеться озеленення нових масивів Оболонь, Троєщина, Позняки, Виноградар та інших [5].

П'ятий період – 1991 р. дотепер – характеризується занепадом ландшафтної архітектури парків міста та зменшенням площ, які вони займають.

На сьогодні домінуюче місце в мережі озелених територій м. Києва належить саме насадженням загального користування. Станом на 01.01. 2004 р. у м. Києві налічувалося 139 парків (приблизно 5,5 тис. га), що відповідали типологічним ознакам та планувальним вимогам насаджень цієї категорії [1]. У 2009 році за літературними даними у Києві налічувалося 133 парки відпочинку [6], а вже у 2012 році кількість парків, що були на утриманні Київського комунального об'єднання зеленого будівництва та експлуатації зелених насаджень «Київзеленбуд» скоротилася до 108.

Основними проблемами розвитку озелених територій сучасного Києва унаслідок нераціонального використання земель та збільшення кількості населення, є:

- загальне зменшення площі зелених насаджень та недостатність вільних (резервних) територій для їх подальшого розвитку;
- погіршення санітарно-екологічного стану та, як наслідок, зниження їх екологічної ефективності;
- збільшення рекреаційного навантаження та недостатня забезпеченість рекреаційними територіями жителів Києва.

Пріоритетним напрямом Концепції стратегічного розвитку м. Києва у сфері озеленення міста є збереження існуючих озелених територій унікальних природних ландшафтів міста, збільшення площі об'єктів природно-заповідного фонду та розвиток лісопарків і спеціальних видів озеленення. Це дасть змогу збільшити забезпеченість населення зеленими насадженнями загального користування з 14,38 м²/люд до 18,46 м²/люд, а з урахуванням буферних парків – до 22,45 м²/люд.

Висновки

Паркобудівництво у м. Києві має багатотисячолітню історію зі своїми особливостями й традиціями. Нині у м. Києві зареєстровано 108 парків різного функціонального призначення. За результатами ретроспективного аналізу виокремлено п'ять періодів формування об'єктів та визначено їх основні характеристики. Сучасні проекти реконструкції або реставрації парків міста повинні ґрунтуватися не лише на загальних принципах ландшафтно-архітектурної композиції і формування планувальної струк-

тури об'єкта але й гармоніювати з історичним аспектами створення та розвитку.

Список літератури

1. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво. Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів : навч. посіб. / В.І. Білоус. – К. : Науковий світ, 2001. – 229 с.
2. Вулиці Києва : каталог-довідник / за ред. А.В. Кудрицького. – К. : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1995. – С. 269–284.
3. Єфремов С.П. Про дні минулі [Спогади] / С.П. Єфремов // Молода нація. – 2002. – № 12. – С. 230-231.
4. Заваров О.І. Озеленення Києва / О.І. Заваров. – К. : Будівельник, 1968. – 137 с.
5. Закревский Н.С. Описание Киева / Закревский Н.С. – М. : НТЦ, 1868. – С. 234–271.
6. Історія Києва [Електронний ресурс]. – 2011. – 1 с. – Режим доступу : <http://www.oldkyiv.org.ua>
7. Історія парків Києва [Електронний ресурс]. – 2011. – 1 с. – Режим доступу : <http://www.gazon.ua/index.php?idd=133>
8. Клименко Ю.О. Формування деревної рослинності парків Києва / Ю.О. Клименко // Науковий вісник : зб. науково-технічних праць. – Львів, 2002. – № 12.8. – С. 56–62.
9. Колінько В.В. Київ – священний постір. Від філософії та стратегії розвитку Києва до контурів національної ідеї / В.В. Колінько, Г.К. Куровський. – К. : Київська ландшафтна ініціатива, 2006. – 232 с.
10. Кохно Б.И. Советское ландшафтное искусство 1917–1985 гг. / Кохно Б.И. – Львів : Світанок, 1987. – 75 с.
11. Лавренчук І.Г. Огляд української садово-паркової культури у різних письмових джерелах / І.Г. Лавренчук // Українознавство. – 2008. – № 3. – С. 119–128.
12. Лаптев А.А. Зеленые богатства Киева и его окрестностей / А.А. Лаптев, Е.Д. Барановский. – К. : Урожай, 1966. – 118 с.
13. Левон Ф.М. Створення зелених насаджень в умовах урбанізованого середовища: вимоги, лімітуючі чинники, шляхи оптимізації / Ф.М. Левон // Наук. вісник УкрДЛТУ. – 2003. – № 13.5. – С. 157–161.
14. Малаков Д.І. Володимирська гірка : з історії Києва / Д.І. Малаков // Нерухомість. – 1997. – № 23. – С. 12–13.
15. Олексійченко Н.О. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва Центральнопридніпровської височенної області. Ч. 1 : моногр. / Н.О. Олексійченко, Н.В. Гатальська. – К. : КОМПРИНТ, 2012. – С. 6–7.
16. Осипов А.П. Очерк истории древесных насаждений города Киева и деятельности гор. садовой комиссии 1887–1897. / Осипов А.П. – К. : Лито-тип. К.Н. Милевского, 1897. – 43 с.
17. Пеніна Л.В. Дендрофлора парків Києва / Л.В. Пеніна // Поезія українського парку. – 2001. – С. 274–283.
18. Пилипчук В. Ф. Таксономический состав, происхождение, возрастная и количественная структуры лиственных древесных растений в парках Киева / В.Ф. Пилипчук // Наук. вісник ВНУ ім. Л. Українки. – 2009. – № 11.2. – С. 139–143.
19. Позняк П.Ю. У радянському парку: [Про історію та архіт. пам'ятки Маріїн. (Рад.) парку (1874)] / П.Ю. Позняк // Прапор комунізму. – 1989. – № 11. – С. 7–8.

Presented a detailed historical review building parks of Kiev. Revealed five periods of creation and development of Kyiv parks. Singled out the main problems of urban parks today.

Building parks of Kiev, parks of Kyiv, periods, historical overview.

Приведен развернутый исторический обзор паркостроительства г. Киева. Выявлено пять периодов создания и развития киевских парков. Выделены основные проблемы городских парков на современном этапе.

Паркостроительство, парки Киева, периодизация, исторический обзор.

УДК 582.477.6

КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИНЦИПИ ВИКОРИСТАННЯ ЯЛІВЦЯ КОЗАЦЬКОГО В ОЗЕЛЕНЕННІ ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЙ

О.Ф. Бровко, кандидат біологічних наук

Показано, що у прибудинковому озелененні ялівець козацький набуває статусу невід'ємного компоненту насаджень декоративного призначення. Його введення до фітоценозів ґрунтується на художньо-декоративних принципах і передбачає їх комплексне застосування з урахуванням впливу біотичних і абіотичних чинників середовища та взаємовпливу рослин, які входять до складу композицій.

Ялівець козацький, фітоценоз, озеленення, композиція, принцип

У насадженнях прибудинкових територій, вже із середини літа спостерігається старіння листових пластинок та підсихання їхніх країв, а в осінньому забарвленні листя домінують буро-іржаві кольори, які не характерні для рослин, що зростають у природних умовах. Зазначені зміни викликані урбогенними чинниками [3] і є візуальним проявом глибинних внутрішніх змін у процесах обміну речовин. Тому підвищення декоративної цінності фітоценозів, які виконують естетичні та фітомеліоративні функції, наразі вирішують залученням до фітоценозів рослин, для яких характерний стабільний прояв декоративних властивостей і привабливість упродовж усього вегетаційного періоду. Враховуючи, що типові форми та культивари ялівця козацького належать до таких рослин, саме вони й стали об'єктом наших досліджень на прибудинкових територіях м. Києва.

Мета дослідження – оцінювання композиційних принципів використання ялівця козацького в озелененні прибудинкових територій.